čiau išlikusios įkapės - pasagėlė daugiakampėmis galvutėmis segė, dviejų ietigalių nuolaužos - rodo, jog čia palaidotas vyras.

Taigi Žvilių kapinyną palikusi žemdirbių bendruomenė VII-VIII a. laikėsi tokių laidojimo papročių, kurie daug kuo panašūs kitų šiuo laikotarpiu Jūros ir Akmenos upių baseine gyvenusių žemaičių bendruomenių laidosenai. Tai įdomu, nes anksčiau čia atidengtų kapų, chronologiškai priklausančių I tūkstantmečio pirmajai pusei, tyrimų duomenys liudija, kad žviliškių laidosenoje tada vyravo kuršiškos tradicijos.

Laimutė Valatkienė

GODELIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

Kapinynas yra Plungės rajono Godelių kaime (Šateikių apyl.) abipus kelio Stirbaičiai-Videikiai. PR kelio pusėje buvusi kapinyno dalis sunaikinta - dabar čia yra baigiama eksploatuoti žvyrduobė. ŠV pusėje - lygus dirbamas laukas, kuriame palei kelio pakraštį išliko apardyta nežymi kapinyno dalis.

1986 m. šio kaimo gyventojas J. Jonušas papasakojo, kad paminklo vietoje dar XX a. pradžioje abipus kelio buvusios dvi kalvos, kurias jungęs bendras įlinkis. ŠV kalvą žmonės vadinę Milžinkalniu.

Šio šimtmečio pirmoje pusėje PR kalvoje pradėtas kasti žvyras, ir čia iškasdavo žmonių kaulų, rinkdavo senovinius dirbinius. Jie pirmą kartą paminėti spaudoje 1933 m. - Šiaulių kraštotyros draugijos leidinyje "Kraštotyros dirvoje". Dar iki Didžiojo Tėvynės karo į Telšių kraštotyros muziejų pateko 15 radinių iš šio kapinyno.

Archeologiniai tyrinėjimai Godeliuose buvo pradėti 1940 m. Kauno kultūros muziejus (P. Baleniūnas) tyrinėjo PR kalvoje tuo metu buvusio žvyro karjero pakraštį. Čia aptiko dešimt VIII-IX a. ir tris XV-XVII a. kapus. Visi mirusieji palaidoti nedeginti.

MMT pageidavimu Telšių kraštotyros muziejus 1986 m. tyrė kapinyno PV dalį: iškastos 4 perkasos, kurių bendras plotas 138 m^2. Rasta 14 degintinių kapų. Visi kapai panašūs. Smėlyje ar maišytoje žemėje, iškastoje ovalioje arba apskritoje nuo 15x30 iki 75x80 cm dydžio ir iki 95 cm gylio duobutėje, ant dubens formos dugno buvo supilami iš laužavietės susemti perdegę kauliukai kartu su apdegusių įkapių liekanomis, pelenais, anglimis. Laužo liekanos duobutės dugne sudaro 15-25 cm storio sluoksnį. Ant viršaus dar buvo uždedamos sveikesnės įkapės, ir duobutė užkasama.

Virš 8 kapų buvo laužavietės. Jų pėdsakai išryškėdavo po ariamuoju sluoksniu ir kai kur tęsdavosi iki nejudintos smėlingos žemės, kurioje jau būdavo kapai. Storas degėsingas sluoksnis rodo, kad laužaviečių būta ilgalaikių.

Be to, Godeliuose aptiktas dviejų tipų apeiginės duobės: 1) nedidelės apskritos ir ovalios (tarp kapų) ir 2) pailgos, tarytum karstui iškastos duobės. Pastarosios buvo kiek atokiau - tirtojo ploto ŠR pakraštyje. Ištirtos septynios pirmojo tipo apeiginės duobės. Jų dydis iki 50 x80 cm, išryškėjo 50-100 cm gylyje. Jos savo forma, dydžiu visai panašios į degintinių kapų duobes, tačiau užpildytos tik riebia juoda degėsinga žeme, kurioje retsykiais pastebėtas vienas kitas perdegęs kaulelis, mažas dirbinio fragmentėlis ar puodo šukelė.

Antrojo tipo - pailgosios apeiginės duobės aptiktos keturios. Trys iš jų užpildytos maišyta šviesia peleninga žeme, kurioje pastebėta smulkių angliukų. Duobių Nr. 2 ir 3 dydis - iki 250x85 cm. Jose rasta radinių. Sistemingas, tarsi įkapių išdėstymas labai ryškus duobėje Nr. 2. Be to, dugne pastebėta ir karsto liekanų. Atrodo, kad įkapės užkastos karste, tačiau be mirusiojo. Šioje duobėje rasta žalvarinio geriamojo rago angos krašto apkalas, gintaro karolis, žiedas, miniatiūrinis puodelis ir geležinis kirvukas.

Ketvirtoji duobė buvo užpildyta tamsia degėsinga

žeme, su gausiomis anglimis. Jos gylis - 110 cm. Ypač anglingas 20 cm storio sluoksnis ant duobės dugno. Po juo, pačiame duobės dugne, gulėjo medžio lazdos fragmentas su užmauta 3,8 cm skersmens žalvarine įvija, labai panašia į vaikišką apyrankėlę. Lazdos fragmento ilgis - 4,4 cm. Pastarasis radinys papildo Gintališkės kapinyne tapatingose duobėse V. Valatkos įžvelgta laidojimo apeigų tradiciją, užkasant įrankį, vaidinusį tose apeigose reikšmingą vaidmenį.

Kapinyne buvo surinkta per 600 radinių, daugiausia dirbinių fragmentų. Nemaža jų dalis iš suardytų kapų. Keramikos rasta nelabai gausiai. Kapų inventorius nėra gausus, išskyrus k. Nr. 1 ir 2.

Vyrams į kapą dėta po įmovinį karklo lapo pavidalo plunksna ietigalį, greta ir po žeberklinio tipo vienpusį ietigaliuką, peilį, skiltuvą kartu su mažu titnago gabalėliu. Iš vyrų kapuose rastų papuošalų minėtini pasaginė pastorintais ir paplatintais galais segė, daugiašakės vytos iš plonų vielučių antkaklės fragmentai, apyrankė gyvuliniais galais, labai schematiškai išreikštu snukučiu.

Penkiuose moterų kapuose aptiktos įvijinės antkaklės, suvertos iš dvilypių ir trilypių cilindrinių karoliukų, tarp kurių buvo rantytų stiklo karolių. Jos nuo 4 iki 6 apvijų. Iš išlikusių fragmentų matyti, kad moterys puošėsi ir kryžiniais smeigtukais su grandinėlėmis, žiedais, apyrankėmis. Pastarųjų neapdegusių gausiai rasta k. Nr. 2 (9 juostinės apyrankės, iš kurių 1 ne žalvarinė). Kape Nr. 1 daug įvijinių sulaužytų apyrankių fragmentų. Darbo įrankių moterų kapuose beveik nebuvo.

Atsitiktinai rasta įvairesnės paskirties dirbinių. Iš darbo įrankių aptikta peiliukų, akmeninių verpstukų, ylų, skiltuvų ir kt. Likusius atsitiktinius radinius sudaro papuošalai ir jų fragmentai. Tai vytinės antkaklės, lazdeliniai ir kryžiniai smeigtukai. Prie smeigtukų būta grandinėlių ir įvairių kabučių. Gausu pasaginių segių fragmentų paplatintais ir pastorintais, aguoniniais, keturkampiais, cilindriniais galais. Be to, rastos plokštinė apskritinė ir kryžinė segės, kurių priekinė pusė buvusi pasidabruota.

Aptikta daug juostinių, įvijinių bei gyvuliniais ga
lais apyrankių, o storagalė rasta tik viena. Minėti-
nas alavinės išplatintu galu apyrankės fragmentas.
Pastebėta, kad įvijinių apyrankių galuose mėgta
schematiškai pavaizduoti žalčio galvutę. Žiedų ras-
ta nedaug. : dauguma jų įvijiniai, retesni pastorintu
bei stipriai išplatintu viršumi žiedai.

Diržų sagtys įvairių formų, daugiausia žalvarinės
Dalis jų panašios į skandinaviškas. Atsitiktinai ras-
ta ir keletas miniatiūrinių kirvelių, žalvarinių segelių
atskirų juostų audimo įrankėlių.

Sukaupta archeologinė medžiaga ištirtąją Godelių
kapinyno dalį leidžia datuoti XI-XIII a.

Algirdas Varnas

PAVILKIJO KAPINYNAS

Kapinynas yra Šakių rajono Lekėčių apylinkės
Pavilkijo kaimo V pakraštyje. Tai neaukšta pakiluma
Nemuno kairiajame krante (upė teka 1,5 km šiau-
riau kapinyno), ant pirmos viršsalpinės terasos. Ji
supa lygumos, kurios Š ir ŠR apytikriai už 100 m
laipsniškai žemėja ir pereina į Nemuno užliejamas
pievas. PR, P ir V terenas po truputį kildamas sus
lieja su aukštu antros Nemuno terasos šlaitu. Už 2
km į ŠR yra Mikytų kapinynas, o netoli jo - ir Mi-
kytų piliakalnis.

Apie kapinyną sužinota 1985 m., kai jau didelė
jo dalis buvo sunaikinta karjero. Kasant žvyrą, buv
randama dirbinių iš degintų žmonių kapų bei vėlyvo
gyvenvietės liekanų, datuojamų VII-XIV a.

Kapinyno tyrimus MA II pradėjo 1985 m., jie bu
vo tęsiami 1986 ir 1987 m. Įvairiose vietose ištirtas
904 m^2 plotas. Atidengta 8 degintiniai žmonių kapai
16 žmonių kapų su neaiškia laidosena ir 15 nede-
gintų žirgų kapų arba aukojimo duobių. Iš viso su-
rinkta 196 dirbiniai bei jų fragmentai. Apytikriais du
menimis, kapinynas užima 1 ha plotą.